

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๓

แทงทะลุด้วยสติปัญญา

พุทธศาสนาเป็นยอดแห่งเครื่องมือหล่อหลอมมนุษย์ ให้เป็นมนุษย์เต็มภูมิ ให้เป็นพระเต็มภูมิ ไม่มีเครื่องมือใดคือโอวาทใด ที่จะยิ่งไปกว่าศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เราเองได้ปฏิบัติมาเป็นเวลาหลายปี การศึกษาเล่าเรียนก็ยกไว้ นั่นเป็นประเภทหนึ่งยังไม่ถึงขั้นเอาจริงเอาจัง ทดสอบเหตุผลหลักความจริงแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริงเหมือนภาคปฏิบัติ การออกปฏิบัติ นั่นคือความเอาจริงเอาจัง ทดสอบเหตุผลหลักเกณฑ์ของธรรม เพื่อเข้ามาชำระสะสางสิ่งที่สกปรกโสมนมอยู่ภายในจิตใจของตน ซึ่งแสดงออกเป็นความขัดแย้ง เป็นการลบล้าง เป็นข้าศึกต่อศาสนธรรม อันดั่งามตลอดมา นี่เป็นสิ่งที่ร้ายแรงมากภายในจิตใจของคนและสัตว์ เฉพาะอย่างยิ่งให้ถือว่าเป็นสิ่งที่ร้ายแรงมาก ภายในจิตใจของเราผู้เป็นนักบวช ซึ่งจะชำระสะสางหรือถอดถอนสิ่งเหล่านี้อยู่อแล้วอย่างเต็มใจ

ความรู้ใดความเห็นใดก็ตาม ถ้าลงได้ขัดแย้งต่อศาสนธรรมแล้ว ความรู้นั้นความเห็นนั้นคือความรู้ความเห็นเพื่อทำลายตนเอง โดยที่เจ้าตัวไม่รู้สึกรู้สีก ยังอาจจะภูมิใจในความรู้ของตนนั้นอีกด้วย ทั้ง ๆ ที่ความรู้นั้นเป็นภัยต่อตนเอง เช่นเดียวกับขุยมะพร้าวที่ไม่ได้เกิดขึ้นแล้วแกล่อกไฟก็ไม่ได้ทำอะไร ย่อมจะทำลายแกล่อกไฟนั้นหรือลำนนั้น ให้พินาศดับหายไปโดยไม่ต้องสงสัย นั่นเรียกว่าความรู้ขุยมะพร้าวที่ไม่ได้เกิดขึ้นมาแล้วฆ่าตัวเอง หรือฆ่าแม่ของตน

ด้วยเหตุนี้ธรรมจึงเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน ยากที่บุคคลจะเข้าใจได้อย่างธรรมดาโลก ๆ ทั่วไป สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยของมนุษย์สามัญด้วยกันจะพิสูจน์ได้ แต่หลักธรรมนี้เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนมากยิ่งขึ้น เราอยากทราบหลักความจริงแห่งความละเอียดอ่อนของธรรม และความจริงอันหนึ่งซึ่งเป็นความละเอียดอ่อนแหลมคมของเขาได้แก่ ข้าศึกคือกิเลส นั้น เราปฏิบัติก็จะทราบไปโดยลำดับ คำว่าปฏิบัตินี้หมายถึงจิตตภาวนา การปฏิบัติตามพระวินัยนั้นเป็นข้อหนึ่งซึ่งเป็นส่วนหยาบ ยังไม่เข้าถึงความละเอียดอ่อนของธรรมและของกิเลสอย่างแท้จริงได้เลย ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีธรรมอีกชั้นหนึ่ง

ศีลนั้นเป็นธรรมชั้นหยาบ ท่านให้ชื่อว่าศีล ความจริงก็คือธรรมชั้นหยาบ เพื่อรักษากาย วาจาที่แสดงออก อาจเป็นความเสียหายทำลายตนเองและผู้เกี่ยวข้องมากมายได้ จึง ต้องให้ระมัดระวังรักษา ธรรมประเภทนี้ให้ชื่อว่าเป็นศีล ความจริงก็คือธรรมนั้นแล เหมือนกับรั้วของบ้าน ศีลเหมือนรั้วบ้าน ธรรมเหมือนกับสมบัติอยู่ในบ้าน มีคุณค่ามาก น้อยเพียงไรก็เก็บไว้ในที่ปลอดภัย หรือที่ดีที่สุดในบ้านของเรา

ศีลเป็นรั้วสำหรับกันเขตแดนหรืออันตรายต่าง ๆ เพราะฉะนั้นจึงต้องรักษาศีล เพื่อไม่ให้ สิ่งที่เป็นข้าศึกทั้งหลายเข้ามาย่ำยีธรรมอันเป็นส่วนละเอียด ซึ่งกำลังจะงอกงามขึ้นภายในจิต ด้วยการปฏิบัติจิตตภาวนาของเรา นี่เป็นหลักใหญ่

เพราะฉะนั้นขอทุกท่านพึงสำเหนียกในตนเสมอ พยายามทำจิตให้จดจ่อต่อธรรมของ พระพุทธเจ้า อย่าได้ฝ่าฝืน อย่าได้เห็นความรู้ความเห็นของตนนั้น ว่าเป็นของดียิ่งกว่า ธรรม เพราะความรู้ประเภทนั้น ๆ ส่วนมากเจือด้วยยาพิษมาแล้วด้วยดี เราไม่อาจจะ ทราบได้เพราะภูมิความรู้ของเรา ไม่สามารถที่จะหยั่งทราบยาพิษประเภทนั้น ๆ ดังหลัก ธรรมท่านกล่าวไว้แล้วว่ากิเลส ๆ ล้วนแล้วตั้งแต่เป็นข้าศึกแห่งใจทั้งหมด ธรรมจึงเป็น เครื่องกลั่นกรองสิ่งเหล่านี้ออกได้อย่างดีเยี่ยม คือธรรมฝ่ายเหตุเครื่องดำเนินชักฟอก ถอดถอนด้วยความอุทิศสัพเพหัญญายม ด้วยสติ ด้วยปัญญาเป็นของสำคัญ

การจะแก้กิเลสทุกประเภท สติกับปัญญาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ความเพียร ความอดความ ทน ความบากบั่นทั้งหลายเป็นเครื่องสนับสนุน คือเพียรด้วยความมีสติ เพียรด้วยความ มีปัญญา อุทิศสัพเพหัญญายมผลิตสติ ผลิตปัญญาให้สืบต่อกันอยู่เรื่อย ๆ เมื่อมีโอกาสที่จะ พิจารณาทางด้านปัญญา ก็ให้ทำความพยายาม ทำความอดทนในการพิจารณาเพื่อ ทราบความจริง ทั้งแง่ธรรมและแง่กิเลสประเภทนั้น ๆ ด้วยปัญญาของตนอย่างแท้จริง นี่ชื่อว่าการปฏิบัติถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า

คำว่า กิเลส ๆ นั้น ทุกประเภทจะไม่มีสถานที่อื่นใดเป็นที่อยู่ เป็นที่อาศัย มีแต่ใจดวง เดียวเท่านั้น ซึ่งเป็นเรือนรังของกิเลสมานาน เราจึงไม่สามารถทราบได้ว่า กิเลสกับเรา นั้นต่างกันอย่างไรบ้าง เราจึงเห็นเราเป็นกิเลส กิเลสเป็นเราไปเสียทั้งหมด ส่วนมากเรา จะไม่มองเห็นกิเลส จะมองเห็นแต่ที่เราเท่านั้น คำว่าเรานี้จึงเป็นเรื่องใหญ่โตขึ้นมา

สามารถที่จะทับถมธรรมอันเป็นของจริงได้โดยไม่ต้องสงสัย เพราะคำว่าเรานี้เป็นเครื่องบรรจุมารวมมาแล้วกับกิเลสตัวสำคัญ ๆ ซึ่งแทรกสิงอยู่อย่างสนิทติดจม เราไม่อาจจะทราบได้ ถ้าไม่ทราบได้ด้วยแง่แห่งจิตตภาวนาการทดสอบ

พระพุทธเจ้าของเราท่านทรงบำเพ็ญมาได้บำเพ็ญมาแล้วอย่างนี้ พูดถึงเรื่องความเพียรก็เพียรเต็มที่เต็มฐาน ถึงชีวิตจิตใจจะล่วงลับดับไปในขณะที่ทรงบำเพ็ญเพียร พระองค์ก็ยอมเสียสละ ไม่เสียตายแม้แต่ชนิดหนึ่ง นอกจากที่จะเกิดทวนธรรมที่พระองค์ทรงมุ่งหวังนั้น และให้ได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้แล้วนั้นเท่านั้น ความมุ่งมั่นหรือความมุ่งหมายนี้มีกำลังกล้าในพระทัยของพระองค์ ฉะนั้นความลำบากลำบากใด ๆ ในการประกอบความพากเพียร พระองค์จึงไม่ถือว่าเป็นอุปสรรค ไม่ถือว่าเป็นสิ่งกีดขวาง ไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่จะหักห้ามความเพียรของพระองค์ให้ลดหย่อนผ่อนตัวลงได้เลย มีแต่ความอุทิศสำหรับพยายามเต็มเม็ดเต็มหน่วย

ผลสุดท้ายก็ไม่พ้นความพยายามและไม่พ้นพระสติปัญญาไปได้เลย สามารถรู้แจ้งแทงตลอดสิ่งที่มีดดำทั้งหลาย ที่หุ้มห่อภายในพระทัยของพระองค์ให้แตกกระจาย ขยายความรู้อันลึกซึ้งกว้างขวางแผ่กระจายออกไปเป็นความสว่างกระจ่างแจ้งด้วยพระสติปัญญาหรือปัญญาญาณ กลายเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมาในโลกเพราะอำนาจแห่งความเพียรเป็นเครื่องสนับสนุนพระสติปัญญา

เราทั้งหลายผู้เป็นลูกศิษย์ตถาคตอย่าลืมธรรมเหล่านี้มาเป็นเครื่องกำกับจิตใจของเรา ผู้ใดมีความเพียร ผู้ใดยอมรับความจริงจากศาสนธรรมซึ่งเป็นของจริงล้วน ๆ นี้ และพยายามปฏิบัติดำเนินจดจ่อต่อเนื่องกันอยู่โดยสม่ำเสมอ ด้วยทางสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรไม่ลดละแล้ว กิเลสแม้จะหนายิ่งกว่าภูเขาก็กู้ตาม อย่าว่าเพียงภูเขากันทั้งลูกเลย จะไม่พ้นสติปัญญาอันแหลมคมนี้ไปได้เลย จะต้องแตกกระจายเบิกทางออกไปได้โดยลำดับ ๆ เห็นช่องเห็นทางไปได้โดยลำดับ ๆ ในขณะเดียวกันก็เห็นกลมายาของกิเลสซึ่งเคยแทรกอยู่ภายในจิตใจไปได้โดยลำดับ ๆ โดยไม่ต้องสงสัย

เพราะฉะนั้นการบำเพ็ญเพียรจึงต้องขึ้นอยู่กับสติและปัญญาเป็นสำคัญกว่าอื่น กิเลสจะขาดไปแต่ละตัว ๆ แต่ละประเภท ๆ นั้น ขาดด้วยอำนาจของสติกับปัญญาเป็นสำคัญ

จิตแม้เป็นสมาธิได้ในขั้นเริ่มแรก ก็ต้องอาศัยสติเป็นเครื่องควบคุมกับงานของตนที่กำลังดำเนินอยู่นั้น ไม่ให้ขาดวรรคขาดตอนในทางความเพียรด้วยสติ เดินก็ให้เป็นเดินด้วยความมีสติจริง ๆ ที่เรียกว่าเดินจงกรม หรือเรียกว่าเดินด้วยความเพียร เมื่อใช้ปัญญา ก็ให้เป็นปัญญาจริง ๆ สืบต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้าเกี่ยวข้องกับការพิจารณาของเรา โดยทางปัญญา ให้เห็นชัดเห็นจริงตามสิ่งนั้น ๆ ที่เป็นความจริงอยู่แล้วตามความดั้งเดิมของเขา เป็นแต่เพียงกิเลสมันเสกสรรปั้นยอเอาเท่านั้น เป็นเครื่องแข่งธรรมอยู่เสมอ เราหากไม่มีโอกาสทราบได้ดังที่เคยอธิบายมาอยู่โดยสม่ำเสมอ จึงเรียกว่ากิเลสแหลมคมมาก

เราอยากจะทำความแหลมคมของกิเลส และอยากจะทำความแหลมคมของธรรม มีสติปัญญาเป็นสำคัญ ให้เข้าสู่สนามรบกับกิเลสเราก็ทราบกันไปเอง จิตที่เคยฟุ้งซ่านรำคาญวุ่นวายก่อกรวนตนเอง ด้วยอำนาจของกิเลสเรื่อยมานั้น จะต้องได้รับความสงบ เพราะการกดขี่บังคับ การต่อสู้ การฝึกฝนทรมานจิต ไม่ให้เป็นไปตามอำนาจของกิเลส ด้วยความเพียร ด้วยความอดทน โดยมีสติเป็นเครื่องกำกับจิตอยู่เสมอ จิตจะต้องหยั่งเข้าสู่ความสงบจนได้ในวันและเวลาหนึ่ง นี้หลักใหญ่อยู่ที่ตรงนี้

เราอย่าคาดเรื่องมรรคผลนิพพานว่าจะอยู่ในสถานที่หนึ่งที่ได้ นอกจากอยู่ในวงของสังฆธรรมทั้ง ๔ คือ ทุภี สมุทัย นิโรธ มรรค หรืออยู่ในวงแห่งสติปัญญา ๔ รวมความลงแล้วก็ถือว่าอยู่ในระหว่างแห่งขั้นกับจิตนี้แล สุดท้ายก็อยู่ที่จิต เข้าไปตรงนั้น ขยับเข้าไป ๆ ลงสู่จิตทั้งหมด จิตเวลานี้บรรจุกิ่งสปรกโสมมไว้เต็มที จึงมองไม่เห็นเหตุเห็นผล มองไม่เห็นหลักความจริง จึงแย้งความจริงอยู่เสมอภายในความรู้สึกของตน โดยเจ้าตัวก็ไม่วู้ เพราะกิเลสปิดบังไว้ไม่ให้รู้ เมื่อเป็นเช่นนั้นตนก็สร้างข้าศึกแก่ตนเอง ทั้ง ๆ ที่ประกอบความพากเพียรอยู่นั้นแลเราไม่ทราบได้

จึงต้องผลิตสติขึ้นมาให้ทันกับความเคลื่อนไหวของใจ แยกออกไปตรงไหนเกิดเรื่องตรงนั้น เพราะกิเลสเป็นเจ้าของ ไม่ใช่เป็นเจ้าแห่งความสงบ เป็นเจ้าเรื่อง เป็นเจ้ายุแห่ยกก่อกรวน เป็นตัวทำลาย อยู่ในตัวของกิเลสนั้นทั้งหมด มีมากมีน้อย ทั้งโคตรทั้งแซ่ลูกเต้า เหล่ากอของกิเลสทั้งหมด เรียงหรือดำเนินมาแบบเดียวกัน คือยุแห่ยกก่อกรวนทำลายจิตใจของสัตว์โลก เป็นอยู่อย่างนี้ตลอด เขาไม่มีงานอื่นเป็นที่ทำถ้าจะเรียกว่างานเหมือน

คนเราทำงาน เขามีหน้าที่อย่างนั้นเป็นความจริงประจำตัวของเขา จึงเรียกว่า **สมุทัย อริยสัจ** สมุทัยเป็นของจริง เขาจริงมาอย่างนี้ตามหลักธรรมชาติ

เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยปัญญาเข้าพิสูจน์กดขี่บังคับต้านทาน หรือต่อสู้ด้วยวิธีใดก็ตามกับสิ่งเหล่านี้ ให้จิตได้ตกมาในเงื้อมมือแห่งสติปัญญา หรือตกมาฝ่ายธรรม เป็นความสงบเย็นขึ้นมาบ้างมาน้อย เป็นความสงบเย็นไปโดยลำดับบ้าง เป็นความแยกกายขึ้นมาภายในตนโดยลำดับบ้าง โดยทางสมาธิ โดยทางปัญญา นี่คือวิธีการต่อสู้กับกิเลส ให้ถืออริยสัจทั้ง ๔ เป็นสนามรบ เป็นเวทีต่อสู้กัน

ทุกขนั้นเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกิเลสสมุทัย มีรากะตณหาเป็นต้นผลิตขึ้นมา สติปัญญาเป็นเครื่องห้าหั้นกันกับสิ่งเหล่านี้ หลายครั้งต่อหลายหนทนไม่ได้ต้องขาดกระเด็นไป เพราะอำนาจแห่งความเพียร นี่ละหลักใหญ่อยู่ที่ตรงนี้ การประกอบความเพียรอย่าถือเวลานั้น อย่ากำหนดเวลานี้ อย่ากำหนดอิริยาบถนั้นอิริยาบถนี้ สิ่งที่ทำลายจิตใจของเราไม่มีกาลสถานที่เวล่ำเวลา ไม่มีอิริยาบถ แต่ทำลายอยู่เสมอ เหยียบย่ำอยู่เสมอ ก่อกวนอยู่เสมอภายในใจ แสดงออกมาทางขันธ์เป็นความคิดความปรุง เป็นความสำคัญมั่นหมาย และแสดงออกมาเพราะสิ่งภายนอกเข้าไปสัมผัส และแสดงออกมาโดยความผลักดันของกิเลสโดยลำพังตัวเอง และยึดอารมณ์อดีตที่เคยสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งภายนอกมาแล้ว เข้ามาผูกพันก่อกวน เป็นอยู่อย่างนี้ตลอดเวลาตามธรรมชาติของสมุทัยไม่เป็นอย่างอื่น

การที่เราจะพิจารณากลับกรองจิตให้ได้รับความสงบ ต้องระงับความคิดความปรุง ซึ่งเป็นเรื่องของสมุทัยให้เป็นความปรุงทางด้านธรรมะ เช่น เราจะปรุงคำบริกรรม พุทโธ ธัมโม สังโฆ เป็นต้น บทใดก็ตาม หรือธรรมบทใดก็ตาม งานอันนี้เป็นงานของมรรคสังขปรุงเหมือนกันแต่ปรุงเป็นธรรมเพื่อแก้กิเลส กิเลสนั้นปรุงเป็นเครื่องผูกมัด แต่ฝ่ายธรรมนั้นปรุงเป็นเครื่องแก้กัน ปรุงอยู่ที่จิตดวงเดียว เปลี่ยนความปรุงจากความปรุงเรื่องของกิเลส กลายมาเป็นความคิดความปรุงของธรรม ใจย่อมได้รับความสงบ นั่นคือผลเกิดขึ้นจากงานที่ประกอบด้วยธรรมโดยความมีสติ จิตย่อมจะสงบได้โดยไม่ต้องสงสัย

การทำจิตให้สงบต้องถือเป็นจริงเป็นจังทุกอิริยาบถ อย่าได้ถืออิริยาบถนั้นอิริยาบถนี้ เวลานั้นเวลานี้ ไม่ทันกาลกับสิ่งที่ทำลายตนอยู่เสมอ ซึ่งไม่มีกาลไม่มีสถานที่ มีแต่งาน ของเขาอยู่เช่นนั้น เราจึงทำให้ทันกาล ให้ทันเหตุการณ์ที่แสดงอยู่ในจิตของเรา ด้วยความเพียรของเรา นี่คือการพยายามที่จะยกระดับจิตของเราให้สูงขึ้นอีกทีขึ้นไป โดยลำดับ หรือชำระจิตของตนที่มีความเศร้าหมองหรือมืดดำนั้นให้สว่างกระจ่างแจ้ง ขึ้นมาโดยลำดับ ด้วยอำนาจแห่งความเพียร นี้ละท่านเรียกว่าหล่อหลอมมนุษย์ให้เป็น มนุษย์ด้วยการประกอบคุณงามความดี เฉพาะอย่างยิ่งด้วยจิตตภาวนา เป็นสิ่งที่เห็น แจ่มกระจ่าง และยื่นเข้ามาอีกก็คือพวกปฏิบัติของเราซึ่งเป็นนักบวช มีหน้าที่อันเดียวนี้ เป็นสำคัญ

เราไม่ได้เป็นห่วงใยอะไรทั้งหมด จตุปัจจัยไทยทานทั้ง ๔ ประการ จีวร เครื่องนุ่งห่มใช้ สอย บิณฑบาต อาหารการบริโภค เสนาสนะ ที่อยู่ที่อาศัย คิลานเภสัช เต็มอยู่แล้ว มีแต่ ผู้ใจบุญมาสนับสนุนพร้อมเสมอที่จะสนับสนุนไม่ให้ขาดตกบกพร่อง พอที่จะเป็นกังวล กับสิ่งเหล่านี้ให้มากยิ่งขึ้นกว่าความเพียร มีหน้าที่อย่างเดียวคือการประกอบความเพียร เพื่อชำระจิตใจของเรา ให้มีความสง่าผ่าเผยขึ้นมาจากสิ่งอับเฉาเมาหมัวคือกิเลสประเภท ต่าง ๆ ให้ผลขึ้นมากด้วยความสง่าผ่าเผย ด้วยความสงบเย็นใจ นี้คือภาคหนึ่งแห่งการ ปฏิบัติจิต

ภาคที่ ๒ เวลาจิตมีความสงบพร้อมเย็นพอควรที่จะพิจารณาทางด้านปัญญาได้แล้ว ให้ พิจารณา เข้า ยกตัวการซึ่งกิเลสมันจับจองอย่างแนบสนิทติดจม เหมือนกับตีตะปูติด กับไม้ไว้อย่างแน่นหนามั่นคง ได้แก่ขั้นที่ ๕ มีรูปขันธ์เป็นต้น กิเลสมันบอกว่ารูปร่าง สังการร่างกายนี้นั้นมีความสุขสง่างาม น่ารักใคร่ชอบใจ น่าผลิตนาผลิติน น่า กำหนดยินดี นี้คือกลอุบายหรือวิชาของกิเลสที่ครอบหัวใจเรา ให้มองไม่เห็นความจริง ได้ นี้เป็นเรื่องของกิเลส

ทีนี้เราใช้ปัญญาซึ่งเป็นหลักความจริงที่จะแก้กิเลสประเภทนี้ ให้รู้เห็นตามความจริง ดู ร่างกายนี้ว่ามันมีความสุขสง่างามที่ตรงไหน หนังมันดูผิวเผินแบบบุรุษตาฟาง ก็ดูที่ผิวบาง ๆ นี้เท่านั้น แล้วเหมาเอาว่าเป็นของสวยของงามไปหมดทั้งตัวได้ยังไง ถ้าไม่ใช่กิเลสมัน ลากลงไปให้เป็นเช่นนั้น เพราะตัวกิเลสเป็นตัวจอมปลอม จึงเสกสรรออกมาด้วยความ

จอมปลอมของตนเสมอไป ปัญญาพิจารณาหยั่งลงไปให้เห็นตามความจริง ด้วยความเป็นอิสระอสุภัง หมดทั้งร่างของเรานี้ ภายนอกก็มีแต่มูลสดมมูลแห่ง ขี้เหงื่อขี้โคลงเติมไปหมดภายในร่างกายของเรา เบื้องบนเบื้องล่างไม่นิยม เติมไปหมดด้วยมูลทั้งหลายได้แก่ ขี้เหงื่อขี้โคลง ขี้หูขี้ตา ขี้ฟัน เติมไปหมด พิเคราะห์ให้เห็นอย่างนี้

ที่นี้แยกเข้าไปสู่ภายใน มันมีความสวดยความงามที่ตรงไหน มองดูตรงไหนมีแต่กองอสุภะอสุภัง ถ้าชีวิตลมหายใจไม่ครองร่างอยู่นี้แล้วคุณกันได้เมื่อไร มันยิ่งกว่าป่าช้าซึ่งอยู่นอกบ้านอยู่นอกเมืองนั้นไปเสียอีก เพราะป่าช้านี้อยู่กับเรา ติดกับตัวของเรา เมื่อได้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งตามหลักความจริงนี้โดยธรรมแล้ว ทำไมจะต้องมาติด ทำไมจะต้องมากำหนดยินดี ในสิ่งที่หลอกลวงด้วยผิวหนังเพียงบาง ๆ เท่านั้น ส่วนภายในตัวทั้งหมด เติมไปด้วยของปฏิกูลโสโครก กองเนื้อ กองหนัง กองกระดูก กองตับไตไส้พุง อาหารใหม่อาหารเก่า ซึ่งล้วนเป็นของปฏิกูลโสโครก เติมอยู่ในสกลกายนี้ทั้งหมด

นี่คือธรรมเป็นเครื่องแก้ความจอมปลอม ของกิเลสที่เสกสรรปั้นยอมมา ให้เราหลงจนมืดมิดปิดทวาร ไม่รู้ดีรู้ชั่ว ไม่รู้บุญรู้บาป ไม่รู้สุขรู้ทุกข์ ไม่รู้สูงรู้ต่ำ เพราะอำนาจของกิเลส มันบีบบังคับลงไป ให้เห็นแจ่มแจ้งตามหลักความจริงนี้แล้วจิตย่อมถอนตัวออกมา หาความกำหนัดยินดีไม่ได้ ทั้งตัวของเราทั้งตัวของเขา ตัวของใครก็ตามไม่ว่าหญิงว่าชาย มันเป็นกองอสุภะอสุภังกองป่าช้าฝังติดด้วยกัน ทั้งเนื้อ ทั้งหนัง ทั้งเอ็น ทั้งกระดูก ทั้งภายในภายนอก ตับไตไส้พุง อาหารใหม่ อาหารเก่า เป็นของสวดยงามที่ตรงไหน มันเติมไปด้วยป่าช้าที่เป็นของน่าเกลียดน่าชังหนาระอาใจ และน่ากลัวน่าขยะแขยงอย่างยิ่ง ถ้าพิจารณาให้เห็นตามหลักความจริงในขั้นนี้เท่านั้นก็เห็นโทษแล้ว นี่ขั้นหนึ่ง

พิจารณาจนมีความชำนาญชำนาญ คล่องแคล่วว่องไว เห็นประจักษ์ปัญญาของเราอย่างชัดเจนแจ่มแจ้งแล้ว จะทนยึดมั่นถือมั่นสำคัญว่าเราว่าของเรา ว่าเป็นของสวดยของงามอยู่ไม่ได้ ไม่ว่าจะรูปภายนอก ไม่ว่าจะรูปภายใน ถ้าไม่ติดภายในแล้วก็ไม่ติดภายนอก เห็นจริงตามส่วนภายในร่างกายทุกส่วนแล้ว ย่อมเห็นจริงตามส่วนภายนอกของร่างกายทุกส่วน จะเป็นของใครของหญิงของชายก็ตามมันเป็นสภาพอันเดียวกัน จึงเรียกว่าโลกวิทู เมื่อรู้แจ้งในขั้นนี้แล้ว ย่อมรู้แจ้งในขั้นนั้น รู้แจ้งในขั้นนี้หญิงขั้นนี้ชายมันเป็นขั้นนี้เหมือนกัน เมื่อรู้แจ้งชัดแล้ว จะยึดมั่นถือมั่นด้วยอุปาทานเพราะความโง่เขลาเบา

ปัญญามืดบอด เนื่องมาจากอำนาจของกิเลสครอบงำได้อย่างไร มันต้องถอนตัวออกมา
นี่ชื่อว่าธรรมแก่กิเลสแก่กันอย่างไร

ธรรมนี่คือความจริง พิจารณาด้วยความจริงไม่ใช่ความเสกสรรปั้นยอ แต่กิเลสมันเสก
สรรปั้นยอจึงเรียกว่าปลอม มันไม่จริง เมื่อเราพิจารณาตามหลักความจริงก็เห็นได้อย่าง
ชัด ๆ เพียงชั้นนอสุภะก็เห็นอยู่แล้วมันสวยงามที่ตรงไหน มันก็อสุภะตรง ๆ ตามหลัก
ความจริง นี่ชั้นหนึ่ง ถ้าจะพิจารณาเป็น **อนิจจัง** ก็ตรงไหนที่มันอยู่ยังคงถาวรคงเส้นคง
วาได้ตลอดไป มีแต่กอง **อนิจจัง** แปรสภาพอยู่ตลอดเบื้องบนเบื้องล่าง ข้างในข้างนอก
หมดทั้งร่างกายและจิตใจที่แสดงออก ถ้าจะพิจารณาไปทางเวทนา สัญญา สังขาร
วิญญาณ มันก็เต็มไปด้วย **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** อย่างแท้จริงหาที่ค้ำไม่ได้อ

ถ้าลองปัญญาได้หยั่งทราบชัดเจนอย่างนี้แล้ว ยึดมั่นที่ตรงไหน จ่อเข้าไปสู่เวทนา ไม่ว่าจะ
สุขว่าทุกข์ มันเป็นกอง **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** สัญญา ความจำได้หมายรู้ จำเท่าไรมันก็
ลืมไปหมดไป ๆ ต้องการจำขึ้นมาใหม่ ไม่ใช่กอง **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** จะเป็นกอง
อะไร นี่ละชั้นที่ ๕ คือรูป เวทนา ความสุข ความทุกข์ เฉย ๆ สัญญา ความจำได้หมายรู้
หรือความสำคัญมันหมาย สังขาร คือความคิดความปรุงของใจ และสังขารคือร่างกายที่
ปรุงขึ้นด้วยอำนาจแห่งปัจจัยธาตุ ๔ เป็นเครื่องสนับสนุนกัน มาผสมกันเข้าแล้วมีใจเข้า
มาเป็นตัวการก็เรียกว่าร่างกาย ความจริงก็คือธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลมไฟ เราดี ๆ นี่แล

วิญญาณ ความรับทราบทางอายตนะภายนอกเข้ามาสัมผัสสัมพันธ์ เช่น รูป เสียง กลิ่น
รส เป็นต้น เข้ามาสัมผัสสัมพันธ์ตา หู จมูก เป็นต้น ก็เกิดความรู้ความคิดต่าง ๆ ขึ้นมา
ทั้ง ๆ ที่สิ่งเหล่านั้นพอสัมผัสแล้วก็ดับไป ๆ แต่อารมณ์ของใจนี้ปรุงขึ้นมาเรื่อย ๆ อุ่นขึ้น
มาเรื่อย ๆ เกิดเรื่องขึ้นเรื่อย ๆ เรื่องใดมีแต่เรื่องกิเลสหลอกหลวง เราพิจารณาโดยทาง
ปัญญาแล้ว มีแต่สิ่งที่เกิดแล้วดับ ๆ หากความจริงจ้องแน่นอนหาถาวรคงเส้นคงวาไม่ได้แม้
แต่อาการเดียว นิดเดียวภายในชั้นนี้ของเรา

การพิจารณาด้วยปัญญาเมื่อพิจารณาจนเข้าของ จะสามารถซาบซึ้งในความจริงทั้ง
หลาย ยอมกราบพระพุทธรูปเจ้าโดยไม่ต้องสงสัย และเห็นโทษแห่งความโง่ของตนไปโดย
ลำดับ ๆ ว่าถูกกิเลสหลอกไปเสียจนจมมิดมาเป็นเวลานานแล้ว เวลานี้กำลังฟื้นฟูตัวขึ้น

มาด้วยอำนาจแห่งหลักธรรมของพระพุทธเจ้า มีความ پاکเพียร สติ ปัญญาเป็นต้น เราก็ยิ่งจะมีความขะมักเขม้น เห็นโทษก็เห็นอย่างถึงใจ เห็นคุณก็เห็นอย่างถึงใจ เมื่อต่างฝ่ายต่างเห็นอย่างถึงใจแล้ว ความเพียรพยายามทำไมจะไม่ถึงใจ ความเพียรทุกด้านต้องถึงใจ เมื่อถึงใจทุกอย่างแล้วย่อมจะเต็มเม็ดเต็มหน่วย บรรดาผลที่เกิดขึ้น จากการประกอบความ پاکเพียรด้วยความถึงใจ เมื่อถึงใจเข้าไปโดยลำดับ ๆ ทำไมจะไม่ถึงธรรมเข้าโดยลำดับ ผลสุดท้ายก็แทงทะลุไปได้หมดไม่มีสิ่งใดเหลือภายในจิตใจนี้เลย

เพราะกิเลสถูกทำลายอยู่ทุกเวลาลำเวลาด้วยอำนาจแห่งความเพียร ไม่ว่าจะอิริยาบถใด สถานที่ใด กาลใด เวลาใด มีแต่ความเพียรห้าหั้นกันอยู่ไม่ยอมลงเวที นอกจากขณะที่หลับเสียเท่านั้น นั่นเรียกว่าลงเวทีพักให้น้ำถ้าเป็นนักมวย นี่เราก็เป็นนักต่อสู้กับกิเลสด้วยอำนาจแห่งธรรมของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องมือฝ่ายเหตุ ดำเนินไปตามนั้น ความรู้แจ้งเห็นจริงจะไม่รู้แจ้งขึ้นที่ตรงไหน จะรู้แจ้งขึ้นตรงที่มีดี ๆ คำ ๆ ที่เคยจอมปลอมมาเป็นเวลานานนี้แล จะกลายขึ้นมาภายในจิตของตัวเองโดยไม่ต้องคาดต้องฝัน ขอให้มีความ پاکเพียรเต็มเม็ดเต็มหน่วยเถิดเรื่องจะเป็นอย่างนี้

การคาดมรรคผลนิพพานว่าอยู่ที่นั่นที่นั่นนี่นั่นคือความมกมาย ไม่มองดูสังขารแต่จะต้องการมรรคผลนิพพาน ความเพียรอ่อนแอที่สุดจนจะล้มจะเหลวแต่ยังต้องการมรรคผลนิพพาน นี่ก็คือวาทมโนภาพแบบลม ๆ แล้ง ๆ หาความสัตย์ความจริงหาจุดที่หมายไม่ได้ หาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ เพราะฉะนั้นการที่จะหาหลักเกณฑ์ให้ได้ให้มั่นคงให้เป็นที่แน่ใจ จึงต้องค้นคว้าเขียนลงในวงสังขารทั้ง ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคแปลว่าทางดำเนิน หรือเครื่องมือปราบปรามกิเลสได้แก่อะไร ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลเราก็รักษาแล้วโดยสมบุรณ์ ด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ของเรา สมาธิไม่มีทำให้มีขึ้น เราทำให้มีขึ้นได้ ทำไมความฟุ้งซ่านมันเกิดได้

ขณะที่จิตหาความสงบไม่ได้ ขณะนั้นเรียกว่ากิเลสมันรุนแรง ทั้ง ๆ ประกอบความเพียรเพื่อให้จิตสงบจิตก็สงบไม่ได้ ก็แสดงว่าอำนาจของกิเลสมันมากกว่าธรรม เราก็เพิ่มกำลังเข้าไป จนกระทั่งจิตสงบได้ นั่นแสดงว่ากิเลสตอนนี้ยอมแพ้เราแล้ว จิตเราได้สงบลงไปได้อย่างสะดวกสบาย นั่นเวลาแพ้วเราก็มี ถ้ามีการต่อสู้ต้องมีการแพ้การชนะกันจนได้ นอกจากความหมอบราบเสียอย่างเดียว ก็เรียกว่าแพ้อย่างหลุดลุ่ย หา

ทางต่อสู้ไม่มี ไม่มีประตูที่จะสู้กิเลส เราก็เป็นคนหมดหวังเป็นคนหมดสาระ ให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายอยู่ตลอดไป

เราไม่ต้องการเป็นคนแพ้ แต่ต้องการเป็นผู้มีชัยชนะอาชาไนย มีความองอาจกล้าหาญชาญชัยอยู่ตลอดเวลา ด้วยความพากเพียร ด้วยการต่อสู้ของศากยบุตรพุทธชินโรสของพระพุทธเจ้าผู้จอมศาสดา จอมอาชาไนย ต้องเอาให้เข้มขันเอาให้เข้มแข็ง ไม่เข้มแข็งสู้กิเลสไม่ได้ กิเลสทุกตัวเข้มแข็งทั้งนั้น ไม่มีกิเลสตัวใดจะอ่อนแอ เมื่อเป็นเช่นนั้นความเพียรของเราอ่อนแอจะสู้กิเลสได้อย่างไร ต้องเอาให้ทันกัน นี่ละพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงด้วยไหวพริบปัญญาต่อสู้กับกิเลสต้องคิดอย่างนี้นักปฏิบัติ ไม่คิดอย่างนี้ไม่ทันกัน เอาให้จริงให้จัง

ปัญญาถึงคราวพิจารณาเอาให้จริงให้จัง พิจารณาสอดแทรกลงไปทุกแห่งทุกมุม ให้จดจ่อต่อเนื่องด้วยสติ มีความมุ่งหวังอยากจะรู้จริงเห็นจริงในสิ่งที่ตนพิจารณา ยิ่งกว่าอยากรู้จริงเห็นจริงในสิ่งอื่นใดในโลกธาตุนี้ นั่นจะต้องรู้แน่ ๆ ไม่สงสัย นี่ละเรียกความเพียร บังคับลงไปบังคับจิต ไม่ตาย เราไม่ตาย กิเลสบังคับเรายังไม่เห็นตาย เราบังคับกิเลสเราต่อสู้กับกิเลสทำไมเราจะตาย กลัวทำไมเรื่องการเกิดการตายก็เป็นอำนาจของกิเลสพาให้เกิดให้ตายต่างหาก ธรรมแท้ไม่พาให้เกิดให้ตาย ทำไมเราจะกลัว เราจะอ่อนความพากเพียร จะทันกลมาฆาของกิเลส จะทันต่อสู้กับกำลังของกิเลสได้อย่างไร เราต้องเอาอย่างนี้นักปฏิบัติ อย่าถอยหลัง เอาให้จริงให้จัง

สติปัญญามีได้ด้วยกันถ้านำมาใช้ทำไมจะไม่ได้ หนักก็ตามเบาก็ตาม เราก็ทราบแล้วว่านี่งานของเรา หน้าที่ของเรา หนักก็ต้องแบกต้องหาม เบาก็ต้องแบกต้องหามต้องทำทางอยู่ตรงนี้ขรุขระก็ไปสะดวกก็ไป ไปทางอื่นมันผิด จะไปทางนี้ ทางนี้ถูก คดโค้งก็ต้องไป ตรงก็ต้องไป ราบรื่นก็ต้องไปขรุขระต้องไป หนักก็เอาเบาก็สู้ไม่ถอยหลัง ชื่อว่าเป็นผู้เชื่อเหตุเชื่อผลตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้เคยผ่านอุปสรรคหรือความทุกข์ความลำบากเหล่านี้มาแล้วยิ่งกว่าใคร ๆ

ไม่มีใครที่จะแซงพระพุทธเจ้าไปได้พูดถึงเรื่องความทุกข์ในการประกอบความเพียรถึงขั้นสลบไสลเห็นไหมในตำรับตำรา เรายังไม่เห็นมีอะไรสลบไสล นอกจากสลบลงหมอน

เท่านั้น สลบด้วยการต่อสู้กับกิเลสเรายังไม่มีเอาให้เห็นให้วางั้น เราสลบกิเลสให้ตาย เราไม่ตายกิเลสก็ตายมีกันเท่านั้นไม่มีที่อื่น เวลานี้เราได้เข้าสู่สงครามแล้วถอยออกมาด้วยความแพ้ได้ประโยชน์อะไร มีความสง่าราศีมีเกียรติที่ตรงไหน

การแพ้กิเลสไม่ใช่ของดีสำหรับพระนักปฏิบัติพระกรรมฐานเรา นอกจากเอาให้ชนะแล้ว ทำไมมันจะไม่ชนะ พระพุทธเจ้าประทานเครื่องมือให้อย่างทันสมัยอยู่แล้ว มัชฌิมาปฏิปทา คืออะไรถ้าไม่ใช่ธรรมที่ทันสมัย เครื่องมือที่ทันสมัย เหมาะสมกับการปราบปรามกิเลสทุกประเภทอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจนกระทั่งถึงบัดนี้ ไม่เคยมีการร่อยหรอ ไม่มีการสึกหรอ ไม่มีการอ่อนล้าลงไปอะไรเลย เป็นมัชฌิมาอยู่ตลอดเวลา ท่านจึงให้นามว่ามัชฌิมา ๆ คือเหมาะสมอยู่ตลอดเวลาในการจะนำมาปราบกิเลสทุกประเภท ไม่มีกิเลสตัวใดจะเหนือมัชฌิมาปฏิปทานี้ไปได้

เวลากิเลสรุนแรงมัชฌิมาเครื่องมือนี้ก็เอาให้รุนแรง เอาให้ทันกัน กิเลสออกมาไม่นี้ สติปัญญาศรัทธาความเพียรไปไม่นั้น แก่กันอยู่อย่างนั้น แก่ไม่หยุดแก่ไม่ถอยก็สู้เราไม่ได้ หายตั้งลงไป นั่น พระพุทธเจ้า สวาททั้งหลาย มีแต่ผู้ต่อสู้ให้กิเลสหายตั้ง ๆ ทั้งนั้น เผาศกกิเลสแหวกไปหมด **นิพพานันฺ ปรมฺ สุขิ** ไม่ต้องพูด เมื่อได้ชัยชนะแล้วไม่ต้องถามหาพระนิพพาน กิเลสเรียบวุดลงจากใจเสียอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ต้องถามหาพระนิพพานและไม่ต้องถามหาบรมสุข ไม่ต้องถามหาความอิสระเสรีของใจ ใจที่ไม่มีอิสระเสรีเวลานี้ มีแต่อ่านากิเลสอย่างเดียวเท่านั้นที่ปกคลุมหุ้มห่อ หรือกดขี่บังคับยับยั้งดี แหกอยู่ภายในจิตใจของเรา ยังไม่เห็นโทษของกิเลสแล้วเราจะไปเห็นคุณค่าของธรรมได้อย่างไร ต้องเอาให้สู้กับกิเลสให้ได้แล้วก็เห็นคุณค่าของธรรม คือสติปัญญาเป็นสิ่งสำคัญที่จะต่อสู้กับกิเลส เอาให้จริงจัง

การพิจารณาไม่ว่าจะพิจารณาส่วนใดให้จริง เวลาจะเข้าสู่ความสงบด้วยสมณะคือความสงบใจ ก็ให้ทำหน้าที่นั้นอย่างสนใจกับปัญญาในขณะนั้น ให้จริงให้จัง แทงทะลุลงจุดเดียวเท่านั้น อย่าไปว่าไปเหวคิดโน้นคิดนี้ให้วุ่นวาย เหมือนกับน้ำไหลป่าหลายด้านหลายทางไม่มีกำลังพอ ในขณะที่จะทำให้จิตมีความสงบด้วยสมณะ อารมณ์แห่งธรรมบทใดก็ตาม เอา กำหนดลงไปให้จริงให้จังต่อธรรมบทนั้น สืบต่อเนื่องไปโดยลำดับ ไม่

ต้องหวังผลอะไรนอกจากความเพียรในวงปัจจุบัน ให้สืบต่อเนื่องกันไปโดยลำดับเท่านี้ ผลจะปรากฏขึ้นมาเองในจุดนั้น ๆ จนกลายเป็นความสงบเย็นลงได้

การพิจารณาทางด้านปัญญาก็เหมือนกัน ทำไมร่างกายเล็ก ๆ เท่านั้นจะแทงไม่ทะลุ ภูเขาทั้งลูกเขาทำลายกันแตกกระจายไปหมด เอามาทำประโยชน์ได้ การพิจารณาทางด้านปัญญาในส่วนร่างกายและชั้นทั้ง ๕ ซึ่งมีอยู่นี้ ไม่เห็นใหญ่โตอะไร กว้างศอกยาว วาหนาคับเท่านี้ทำไมแทงไม่ทะลุ ศาสตราอาวุธที่พระพุทธเจ้าประทานไว้นี้เป็นศาสดราอาวุธที่แหลมคมที่สุด ทำไมแทงชั้น ๕ เท่านั้นไม่ทะลุ มันขึ้นอยู่กับอะไรถ้าไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถของเรา

เราต้องผลิตความสามารถขึ้นมา ศรัทธา ความเพียร หมุนให้ตัวลงไปแล้วจะแทงทะลุ เมื่อแทงชั้น ๕ นี้ทะลุแล้วมันจะไม่ไปไหน จะต้องแทงทะลุในจิตอีก กิเลสจะรวมตัวเข้าไปสู่จิต เมื่อเราตีทะลอมเข้าไปในชั้นแตกกระจายด้วยความรู้แจ้งเห็นจริง ด้วยปัญญาของเราแล้ว กิเลสไม่มีที่หลบซ่อนมันก็ต้องวิ่งเข้าสู่ใจ เมื่อวิ่งเข้าสู่ใจแล้วสติปัญญาก็ตามต้อนเข้าไป พาดฟันหันแหลกกันลงที่ใจแตกกระจายไปหมดแล้ว นั่นแลท่านเรียกว่าแทงทะลุ แทงทะลุด้วยสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร

สุดท้ายก็ปัญญาอันละเอียดแหลมคมแทงทะลุกิเลสประเภทที่ละเอียดแหลมคมมาก ให้แตกกระจายออกไปจากใจ นั่นไม่ต้องถามหา ว่าบริสุทธิ์เสียอย่างเดียวเท่านั้น กิเลสตายไปหรือหมดไปจากใจเสียอย่างเดียวเท่านั้น ปัญหาคำว่าตายเกิดก็หมดไป รู้แจ้งเห็นชัดอยู่กับใจ คำว่านิพพานก็ไม่ต้องถามถามหาอะไร อยากกันไปหาอะไรอีก ความอยากคือความหิวโหย ความไม่เพียงพอ การรบกวนให้เกิดทุกข์

อยากในทางดีก็เป็นทุกข์ อยากในทางชั่วก็เป็นทุกข์ เป็นสิ่งที่ก่อกรวน เมื่อความอยากมันสิ้นสุดลงไปทั้งเหตุทั้งผลพร้อมกันแล้ว หมดความอยาก เหลือแต่ความเพียงพอ นั่นเรียกว่าพอตัว เหมือนกับเรารับประทาน หิวโหยเราก็ต้องรับประทาน เมื่อรับประทานอิ่มเต็มที่แล้วความหิวก็หายไป นี่หลักใหญ่อยู่ที่ตรงนี้ พวกตั้งใจประพฤติปฏิบัติอย่าลดละความเพียร

เอาให้ได้ให้เห็น ของจริงมีอยู่ที่ไหนไม่อยู่ที่ไหน ให้เบิกออกเรื่องทุกข์กับสมุทัยอันเป็น
ขวากเป็นหนามฝังจมอยู่ภายในจิตใจนั้น ถอดออกด้วยความเพียร ด้วยสติ ด้วยปัญญา
เอาให้แหลกแตกกระจายออกหมดบรรดาข้าศึกที่มีอยู่ภายในจิตใจมากน้อย แล้วเราจะ
เห็นความประเสริฐเลิศจะมีอยู่ที่ตรงไหน ถ้าไม่มีอยู่ที่ใจดวงบริสุทธิ์นี้เท่านั้น ในโลกธาตุ
นี้ไม่มีอันใดเสมอเหมือนจิตที่บริสุทธิ์นี้ เอาให้เห็นจริงเห็นจดังพระพุทธเจ้าสอน จึง
เรียกว่าเป็นผู้ฉลาดโดยธรรม หลุดพ้นโดยธรรม รู้แจ้งเห็นจริงตามเสด็จพระพุทธเจ้าท่าน
เอาตรงนี้ เอาให้จริงให้จัง

เอาละเพียงแค่นี้